

Lokaal bestuur

Wie weet beter wat goed is voor de buurt dan bewoners zelf? Diverse gemeenten zoeken de participerende burger. „In een wijkteam krijg je meer voor elkaar.”

Door onze redacteurs
HANS BUDDINGH' en
BARBARA RIJLAARSDAM

Uit de speakers in wijkcentrum Het Polderwiel klinkt Doe Maar: 'Hé, er is geen bal op de tv'. Ruim dertig bewoners van de Dordtse buurt Stadspolder zijn op de avond afgekomen om meer te horen over de buurtbegroting. Tot eind februari mogen alle buurtbewoners vanaf zestien jaar via internet stemmen over de besteding van de 600.000 euro die de gemeente dit jaar voor Stadspolder uittrekt.

Taxichauffeur Rim van de Ban heeft zijn dienst met een collega geruild om erbij te zijn. „Ik hoop dat er wat uitkomt”, zegt hij, „maar dan moet je je wel laten zien.” Hij wil meer parkeerplaatsen voor het Simon Vestdijk-Erf, omdat hij er na het werk z'n auto niet kwijt kan. Cateringmedewerker Metta Flag, met twee kinderen wonend aan het Jean-Paul Sartre-Erf, weet het nog niet: „Ik vind een aantal dingen belangrijk: zowel groenvoorzieningen als meer toezicht.” In Het Polderwiel test internet een quizmaster ieders kennis over de wijk.

Zo'n 7.000 bewoners van Stadspolder ontvingen begin februari een brief met stemcode. Ze hebben

de keus uit 'Houden zo', 'Meer blauw, minder groen' (meer geld voor veiligheid en jongeren) en 'Meer hard dan zacht' (meer voor verkeersmaatregelen en parkeren). De verschuivingen binnen het buurtbudget blijven beperkt tot 10 à 20 procent. Tot gisteren stemden ruim 1.400 bewoners.

Ook elders stimuleren gemeenten initiatieven en participatie van burgers. In Breda kunnen inwoners hun wens of idee – wandelboulevard langs singels, zondagopenstelling bakkers, indoor skatepark – op een site zetten. Als ze voldoende 'pluimen' krijgen, bekijkt de gemeente na een 'stadsgesprek' mogelijkheden voor realisatie. Niet alleen elektronische 'prikborden' zijn in opmars. Hoogeven werkt sinds 2007 met wijkbudgetten, waarbij bewoners de besteding bepalen. Deventer doet dat al veel langer [zie kader].

„Als ik het moet schatten, weet 80 procent van de gemeenten waar we het over hebben en is 20 procent echt actief met burgerinitiatieven”, zegt Jornt van Zuylen. Hij is coördinerend beleidsmedewerker burgerparticipatie op Binnenlandse Zaken en mede-auteur van het boek *Help! Een burgerinitiatief*. In 2007 nam Van Zuylen op onorthodoxe wijze de prof op de som. Alle gemeenten kregen een e-mail van een fictieve groenteboer, die in een achterstandswijk in een buurthuis maaltijden van overgebleven verse groenten voor ouderen wilde aanbieden – ook goed voor de cohesie in de wijk, was zijn redenering. De groenteboer vroeg hulp, want hij had geen vergunning en voldeed mogelijk niet aan milieu- en andere normen. De helft van de gemeenten reageerde niet, de resterende 13 procent wilde helpen, 37 procent niet.

Van Zuylen: „Het is natuurlijk ontzettend slecht dat 50 procent niet reageert. Maar het ergste vind ik dat slechts 13 procent zich wilde inzetten voor de groenteboer. Terwijl het zo simpel is om te reageren met: wat leuk dat u dit doet. Nodig zo'n man eens uit bij de burgemeester.”

Zijn boodschap aan gemeentebestuurders is duidelijk: het barst van de mooie initiatieven „maar blijf niet in het gemeentehuis zitten, want dan zie je ze niet.” Dat vindt ook oud-minister Pieter Winsemius (VROM, VVD). Namens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) schreef hij in 2005 het rapport *Vertrouwen in de buurt*, dat bij menig lokaal bestuurder binnen handbereik ligt. „Ik heb een kist met mooie verhalen”, zegt hij.

Winsemius werkt aan een nieuw WRR-rapport: *Vertrouwen in de burger*. Daarvoor interviewt hij overal in het land mensen. „Bij de overheid is het gevoel: we willen het allemaal wel, maar het is griezelig.”

De Nationale Ombudsman concludeerde onlangs in het rapport *We gooien het de inspraak* in dat burgers zich vaak niet serieus genomen voelen. Ze worden te laat betrokken of hun inbreng wordt genegeerd. Terwijl de gemeente juist kan profiteren van kennis en creativiteit van burgers: die dragen bij aan beter bestuur, terwijl de acceptatie van besluiten toeneemt. „En de roep om burgers er ook op andere manieren bij te betrekken dan via het stempotlood, wordt harder”, aldus de ombudsman.

„Als ik het moet schatten, weet 80 procent van de gemeenten waar we het over hebben en is 20 procent echt actief met burgerinitiatieven”, zegt Jornt van Zuylen. Hij is coördinerend beleidsmedewerker burgerparticipatie op Binnenlandse Zaken en mede-auteur van het boek *Help! Een burgerinitiatief*.

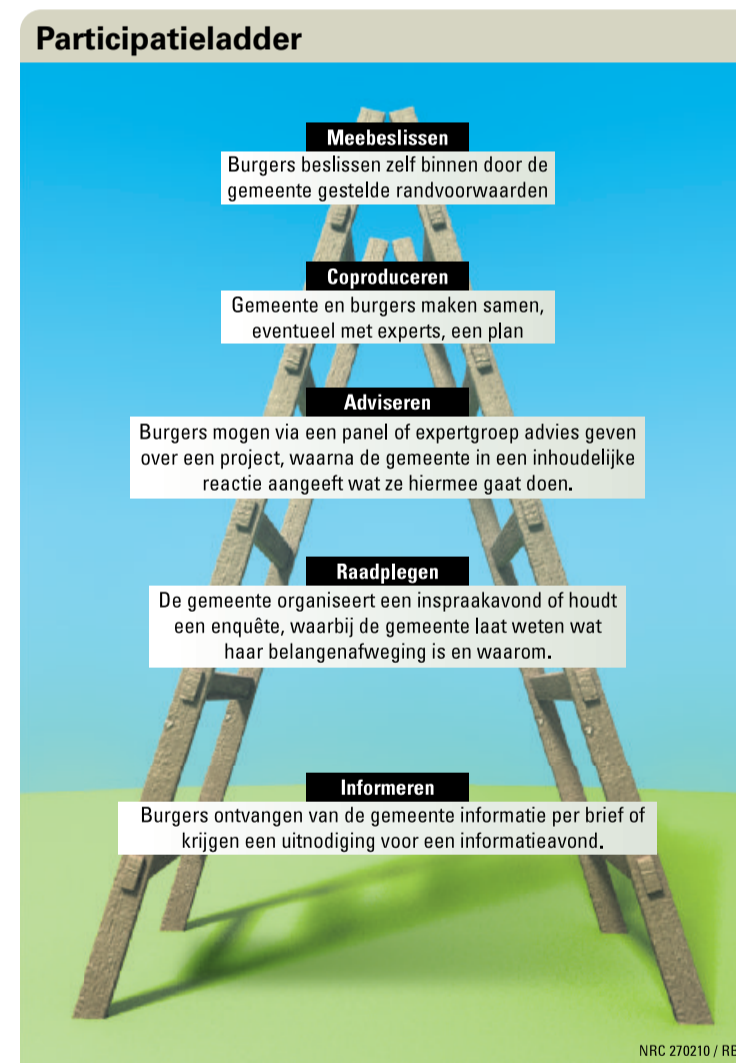
In 2007 nam Van Zuylen op onorthodoxe wijze de prof op de som. Alle gemeenten kregen een e-mail van een fictieve groenteboer, die in een achterstandswijk in een buurthuis maaltijden van overgebleven verse groenten voor ouderen wilde aanbieden – ook goed voor de cohesie in de wijk, was zijn redenering. De groenteboer vroeg hulp, want hij had geen vergunning en voldeed mogelijk niet aan milieu- en andere normen. De helft van de gemeenten reageerde niet, de resterende 13 procent wilde helpen, 37 procent niet.

Van Zuylen: „Het is natuurlijk ontzettend slecht dat 50 procent niet reageert. Maar het ergste vind ik dat slechts 13 procent zich wilde inzetten voor de groenteboer. Terwijl het zo simpel is om te reageren met: wat leuk dat u dit doet. Nodig zo'n man eens uit bij de burgemeester.”

Zijn boodschap aan gemeentebestuurders is duidelijk: het barst van de mooie initiatieven „maar blijf niet in het gemeentehuis zitten, want dan zie je ze niet.” Dat vindt ook oud-minister Pieter Winsemius (VROM, VVD). Namens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) schreef hij in 2005 het rapport *Vertrouwen in de buurt*, dat bij menig lokaal bestuurder binnen handbereik ligt. „Ik heb een kist met mooie verhalen”, zegt hij.

Winsemius werkt aan een nieuw WRR-rapport: *Vertrouwen in de burger*. Daarvoor interviewt hij overal in het land mensen. „Bij de overheid is het gevoel: we willen het allemaal wel, maar het is griezelig.”

De Nationale Ombudsman concludeerde onlangs in het rapport *We gooien het de inspraak* in dat burgers zich vaak niet serieus genomen voelen. Ze worden te laat betrokken of hun inbreng wordt genegeerd. Terwijl de gemeente juist kan profiteren van kennis en creativiteit van burgers: die dragen bij aan beter bestuur, terwijl de acceptatie van besluiten toeneemt. „En de roep om burgers er ook op andere manieren bij te betrekken dan via het stempotlood, wordt harder”, aldus de ombudsman.

Een maandagavond in buurtcentrum De Elegast in Deventer. Het wijkteam van bewoners in 'wijk vier' heeft zijn maandelijkse vergadering. Aan de in carré geplaatste tafels praten wethouder, wijkagent, corporatiemedewerker, enkele raadsleden en ambtenaren mee. Onder leiding van wijkmanager en opbouwwerker passeren projecten de revue waarmee 'taakgroepen' van bewoners bezig zijn: huiswerkbegeleiding in Landsherenpark, bewegen voor ouderen in het Oranjkwartier, chillruimte voor jongeren, veilige oversteek aan de Laan van Borgele. Wijkteamlid Linda van der Ploeg klaagt over verloedering van de tuin van de voormalige Rolleca-teschool, die volgens de taakgroep waarin ze ook actief is juist een fijne plek voor de buurt moet worden. „Door activiteiten in de nachtelijk uren vinden we dingen die niet geschikt zijn voor kinderen.” Wethouder Gerrit Berkelder (GroenLinks) vraagt de ambtenaar voor openbare ruimte een afspraak met haar te maken. De vol-

gende dag wordt verscherpte surveillance geregeld, en paaltjes om automobilisten te weren. Afdoende is het volgens Van der Ploeg nog niet. „Maar ik merk wel dat je meer voor elkaar krijgt door actief te zijn in wijkteam of taakgroep”, zegt ze. „Je kunt veel gemakkelijker contact krijgen met wethouders en raadsleden.” Dat is ook de ervaring van Reindert Isaacson, automatiserend bij de Belastingdienst en actief in de taakgroep voor een veiliger oversteek aan de Laan van Borgele. Die weg scheidt zijn woonwijk van een park waar ouderen en kinderen graag komen. Een ambtenaar vond op basis van een verkeersstelling uit 2006 maatregelen onnodig. „Toen ik achter m'n raam ging tellen, kwam ik twee keer zo hoog uit”, zegt Isaacson. Nu bekijkt de gemeente de zaak opnieuw. „Het succes van de wijkteam is dat het initiatief van de mensen zelf komt”, zegt wijkmanager Miranda Arendsen. Deventer is in vijf wijken verdeeld, die elk jaarlijks zo'n 150.000 euro mogen beste-

den: 6 à 10 euro per inwoner. Ervaring leert dat bewoners zuinig met geld omgaan. Elke twee jaar kunnen ze projectvoorstellen doen. Ideeën die de meeste stemmen krijgen op de 'verkiezingsavond' worden uitgevoerd. Door de cyclus van twee jaar zijn niet steeds dezelfde bewoners actief. Arendsen: „Er is 50 procent doorstroming.”

„Voor echte burgerparticipatie is een permanente structuur nodig”, onderstreept Joop Hofman. Hij stond als opbouwwerker aan de wieg van de 'Deventer wijkteam'. Nu leidt hij een netwerk van adviseurs die assisteren bij wijkgericht werken in Nederland en België. „Veel gemeenten hebben een organogram – daar zijn we goed in – van wie met wie praat”, zegt hij. „Maar het gaat om de dynamiek van de dialogen in de buurt en die moet je organiseren. Je moet de straatbarbecue voorbij.”

Zoals in Hoogeven, een van de gemeenten waar Hofman actief was. Daar begonnen drie jaar geleden De Smederijen: bewoners smeden samen plannen die dan in stemming worden gebracht. Intussen gaat het daar niet meer alleen om kleinere projecten uit wijkbudgetten, maar ook om investeringen voor langere termijn, van multifunctionele wijkcentra tot woningbouw en sportvelden.

Wethouder Klaas Smid (PvdA) zegt: „Al in de verkenningfase laten we bewoners nadenken, ze houden keukentafelinterviews, de een ondervraagt de ander, en die een volgende. Dat werkt als een sneeuwbal. Professionals en bewoners praten samen over wat er speelt, we kijken wat corporaties van plan zijn. Bij grote investeringen kun je tegenvallers hebben. Maar als je open bent, begrijpen burgers dat.”

Lokale democratie, vindt oud-minister Winsemius, blijft nog te vaak beperkt tot geld geven voor een barbecue of feestje. Echte vernieuwing gaat verder, zegt hij, en het mooie is dat er geen wetswijziging voor nodig is. „Laat mensen voorstellen doen; een kinderopvang, een voetbalveldje bij school. Dan ga je samen een plan maken en erover stemmen. Je voelt je dan ook meer verplicht een voetbalwedstrijd te fluiten of voorleesmoeder te zijn. Want je bent betrokken en verantwoordelijk.”

Dat is wat ook de Dordtse wethouder Jan Lagendijk (PvdA) voor ogen staat. „Je ziet dat veel burgers zich als klant van de overheid gedragen”, zegt hij. „Dat heeft het positieve effect dat de gemeentelijke dienstverlening is verbeterd, maar er is ook een mentaliteit gecreëerd waarbij burgers zich niet echt verantwoordelijk voelen voor hun woonomgeving.” Van Lagendijk

Bewoners van de Dordtse wijk Stadspolder praten in wijkcentrum het Polderwiel over de buurtbegroting.

Nieuwe democratie komt van de wijkbewoners zelf

Nog weinig gemeenten met bewonersbudget

Volgens een recent onderzoek van het IPP onder 160 gemeenten hebben er 44 een vorm van bewonersbudgetten. Er is sprake van een stijgende trend. Bewonersbudgetten zijn bij burgers veel populairder dan het in 2002 ingevoerde formele burgerinitiatief, waarmee burgers onderwerpen in de gemeenteraad kunnen agenderen. Deventer was in 1992 de eerste die wijkbudgetten introduceerde waarvan burgers de beste-

ding zelf bepalen. In veel steden was er toen grote politieke onvrede door herstructureringen van wijken zonder bewonerszeggenschap. Toenmalig staatssecretaris Schaeffer (PvdA) lanceerde daarop de 'sociale vernieuwing'. Gemeenten als Deventer staan bovenaan de 'participatieladder' (zie graphic) – in 1969 geïntroduceerd door de Amerikaanse Sherry Arnstein – waarmee de mate van burgerparticipatie is aangegeven.

dijk moet gemeentelijke democratie daarom „zo plat mogelijk” zijn. Geen wijkraad als tussenlaag. Als het aan Lagendijk ligt, spreken alle Dordtenaren – niet alleen die in Stadspolder – zich uit over de besteding van hun buurtbegroting. Daarin past ook dat bewoners zelf voorstellen doen.

Hoever kan die zeggenschap van burgers gaan? Wat de Dordtse wethouder betreft, raakt het „alles wat betrekking heeft op het functioneren van een wijk. Als je als gemeente maar bepaalde basisvoorzieningen garandeert.”

Adviseur Joop Hofman wijst op het „mooie voorbeeld” van Berlijn. Daar bepalen 250.000 inwoners van stadsdeel Lichtenberg de jaarlijkse besteding van 30 miljoen euro. Het gaat om alle onverplichte uitgaven, van gezondheidszorg tot seniorenbeleid en economie. Ambtenaren die meedoen aan een 'proeftuinenproject' van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Binnenlandse Zaken, gingen er met Hofman kijken. „De bewoners in Lichtenberg praten mee over alle uitgaven die het leven en de omgeving prettiger en beter maken.”

Hofman denkt dat burgerparticipatie ook in Nederland een grotere vlucht neemt. Internet helpt daarbij. „Er is geen weg terug.” De door toenmalig minister Vogelaar (Wijken, PvdA) ingevoerde 'wijkvouchers' hebben volgens hem bijgedragen aan een omslag: „Grote steden werden gedwongen geld aan bewonersinitiatieven te besteden. Sommige gemeenten zagen het als subsidie voor eigen projec-

ten, maar het ministerie lette erop dat het geld naar bewonersplannen ging. Amsterdam is nu om. Hengelo moest door de vele voorstellen een wachtlijst invoeren.”

Blijft de vraag of al die initiatieven op lokaal niveau ertoe bijdragen dat burgers het vertrouwen in bestuur en politiek terugkrijgen. WRR-lid Winsemius is voorzichtig optimistisch. „Het is moeilijk te bewijzen”, zegt hij. „Maar het is in hoge mate waarschijnlijk. Als de overheid mensen steeds weer serieus neemt, dan gaan ze toch denken: hé, wacht eens even...”

Wel acht hij 'bruggenbouwers' nodig, goede opbouwwerkers of buurtconciërges, om ook 'moeilijke' groepen te bereiken.

De Hoogevense wethouder Smid krijgt „op al die bewonersavonden heel veel positieve reacties”. Burgerparticipatie is in zijn gemeente onomstreden en is bij bezuinigingen tot nu toe ontzien. „Alle politieke partijen nemen het in hun campagnes mee.”

Wethouder Lagendijk van Dordrecht is zeer optimistisch: „We moeten met burgerparticipatie dan wel consequent volhouden. Als in Stadspolder 20 procent opkomt voor de buurtbegroting, moeten we zorgen dat de resterende 80 procent de volgende keer denkt: wij willen ook meedoen.” En de participerende bewoner? Volgens Linda van der Ploeg uit Deventer komt er „zeker” meer vertrouwen in de overheid. „Je gaat beter begrijpen waar bestuurders mee bezig zijn.”

Commentaar: *Opinie & Debat*

En quizmaster test de wijkkennis in de Stadspolder. „En we houden van?...Stadspolder!” Foto's NRC Handelsblad, Rien Zilvold